

Vervolgaanpak verdroging NNN 2022 – 2027

Vervolgaanpak voor de verdrogingsbestrijding in het Natuurnetwerk Nederland (NNN)

1. Aanleiding opstellen vervolgaanpak verdroging

In het Convenant verdrogingsbestrijding 2008 zijn afspraken gemaakt over de aanpak van verdroging in 31 natuurgebieden op de zogenaamde Top-lijst. In 2020 is deze aanpak geëvalueerd. Daarbij is zowel de huidige situatie als de restopgave in de Top-lijst gebieden in beeld gebracht. De evaluatie is vastgesteld door GS op 29 september 2020. Daarbij hebben GS aangekondigd een plan van aanpak verdrogingsbestrijding op te stellen en Provinciale Staten daarover te informeren. In het Bodem- en Waterprogramma 2022-2027 (BWP) is deze actie als volgt opgenomen: *We stellen een plan van aanpak op voor een verdere bestrijding van de verdroging ten behoeve van kwaliteitsverbetering van de natuur in het NNN.*

In de periode 2021-2022 is op basis van deze evaluatie een advies opgesteld voor het vervolg van de aanpak van verdroging in de Top-lijst gebieden en andere verdrogingsgevoelige natuur in het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit 'Advies voor Plan van Aanpak Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht' (BWZ-ingenieurs, 2022) vormt de basis van de vervolgaanpak verdroging.

2. Doel vervolgaanpak verdroging

De verdrogingsbestrijding heeft tot doel om de natuurkwaliteit van grondwaterafhankelijke natuur in het NNN te verbeteren, zowel in Natura 2000-gebieden als in andere natuurgebieden in het NNN.

De voorliggende vervolgaanpak verdroging richt zich op de restopgave voor verdrogingsbestrijding in 7 Natura 2000-gebieden en 24 andere natuurgebieden in het NNN. Dit gaat om de gebieden op de Top-lijst, aangevuld met enkele gebieden die door gemeentelijke herindeling zijn overgegaan van provincie Zuid-Holland naar provincie Utrecht. Tevens onderzoeken we voor 14 extra gebieden in het NNN of aanpak van verdroging nodig en mogelijk is om de natuurdoelen te realiseren.

3. Beleidskader

Het beleid hiervoor is beschreven in het Bodem- en Waterprogramma 2022-2027 (BWP, paragraaf 3.5.4) en het Natuurbeheerplan (NBP). Natura 2000-gebieden en andere gebieden in het NNN die verdrogingsgevoelig zijn (zie kaart 1), zijn weergegeven op kaart 4C van het BWP. Dit zijn de gebieden waarvoor in het NBP 2021 de beheertypen zijn vastgesteld voor grondwaterafhankelijke natuur. Omdat het NBP jaarlijks wordt vastgesteld, kunnen de concrete natuurdoelen en daarmee de gewenste hydrologie in de loop van de tijd worden bijgesteld, meestal naar een hogere ambitie.

4. Vervolgaanpak verdroging

Door uitvoering van lokale maatregelen - veelal binnen de bestaande natuurgebieden - zijn in de afgelopen periode belangrijke stappen gezet om verdroging in de Top-lijst gebieden tegen te gaan (zie kaart 1). Verdere bescherming, herstel en verbetering kan gerealiseerd worden met maatregelen die bijdragen aan 'systeemherstel' op regionaal niveau. Dit gaat om het versterken van kwel en het optimaliseren van de waterhuishouding en de waterkwaliteit in natuurgebieden. De effecten van deze maatregelen kunnen zich ook buiten de begrenzing van natuurgebieden voordoen. Daarom is een afweging nodig tussen verschillende maatschappelijke belangen. Hierbij is het belangrijk om de synergie te zoeken met diverse andere opgaven in het landelijk gebied zoals klimaatadaptatie, aanpak stikstof en de Kaderrichtlijn Water. De aanpak van verdroging is een belangrijke schakel voor het verbeteren van de natuurkwaliteit. Deze aanpak wordt daarom zoveel mogelijk onderdeel van de gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied. Het Rijk heeft voor de realisatie van de Wet Stikstof-reductie en natuurverbetering (WSN, juli 2021) gekozen voor een integrale benadering van het landelijk gebied (zie Startnotitie Nationaal programma landelijk gebied (NPLG) van 10 juni 2022). Provinciaal wordt hieraan uitwerking gegeven in het provinciaal Programma landelijk gebied (PPLG, vaststelling voorzien juli 2023). De opstelling hiervan is deze zomer gestart vanuit de Gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied (GGA LG) en zal verder worden uitgewerkt in de sturingsstructuur van de Uitvoeringsstrategie landelijk gebied (ULG).

De verdrogingsproblematiek sluit aan bij de integrale, gebiedsgerichte aanpak van deze Startnotitie NPLG.

De vervolgaanpak verdrogingsbestrijding is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Regionale verkenningen als basis voor systeemherstel
- Integrale, gebiedsgerichte aanpak
- Integratie met bestaande structuren
- Bestuurlijke betrokkenheid

Gebiedsgerichte aanpak via drie sporen

De vervolgaanpak verdroging richt zich op een **integrale, gebiedsgerichte aanpak** en de **integratie met bestaande structuren**. We sluiten daarvoor aan bij de (concept) Uitvoeringstrategie Landelijk gebied (PS2022RGW81-02, 31 augustus 2022). De invulling van de gebiedsprocessen is nu nog in ontwikkeling. De komende periode zullen we daarom de integratie van aanpak van verdroging in deze processen verder uitwerken samen met de trekkers, met de waterschappen en in afstemming met de andere betrokkenen. Om aan te sluiten bij de lopende gebiedsprocessen, hebben we de gebieden op de Top-lijst procesmatig als volgt ingedeeld in drie sporen:

1. Natura 2000-gebieden
2. Natuurgebieden op en rondom de Utrechtse Heuvelrug:
3. Overige natuurgebieden (alleen lokale maatregelen)

Voor veel gebieden is verder onderzoek nodig om te bepalen welke regionale maatregelen (systeemherstel) wenselijk zijn. Dit vormt de kern van de verdrogingsaanpak. Deze **regionale verkenningen** pakken we op via de eerste twee sporen: 1) Natura 2000-gebieden en 2) Utrechtse Heuvelrug e.o. (zie kaart 1).

Realisatie van maatregelen wordt voor alle drie de sporen zoveel mogelijk geagendeerd in het PPLG (oost en west) en aangesloten op de GGA LG.

Toelichting op de drie sporen:

1. Natura 2000-gebieden

De aanpak van verdroging in Natura 2000-gebieden sluit aan bij de GGA LG en de gebiedstafels oost en west. In 2022 stelt de provincie Natuurdoel Analyses (NDA) op voor de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden binnen de provincie. Daarin wordt duidelijk welke opgave er is, ook op het gebied van verdroging. Deze opgave wordt opgenomen in de gebiedsagenda's voor de GGA LG als input voor het PPLG.

2. Natuurgebieden op en rondom de Utrechtse Heuvelrug

De aanpak van verdroging in natuurgebieden op en rondom de Utrechtse Heuvelrug sluit aan bij **de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug**.

In 2022 stelt de Blauwe Agenda een uitvoeringsprogramma op, waarin afspraken worden gemaakt over onderzoek en realisatie van maatregelen gericht op systeemherstel door het versterken van een klimaatrobuust grondwatersysteem op en rondom de Utrechtse Heuvelrug. De opgave voor verdroging wordt daarin opgenomen. Uitvoering van lokale maatregelen kan naar verwachting plaatsvinden via bestaande kaders, zoals SKNL-subsidie. Regionale maatregelen worden zoveel mogelijk geagendeerd in het PPLG provincie Utrecht. De betrokken gebiedspartijen, zoals terreinbeheerders en waterschappen, hebben een belangrijke rol bij de uitvoering van deze maatregelen.

3. Overige natuurgebieden

De aanpak van verdroging in de overige natuurgebieden sluit aan bij PPLG provincie Utrecht.

Voor verdere uitwerking voor de overige gebieden zijn geen regionale verkenningen nodig. De uitvoering van maatregelen kan plaatsvinden via SKNL-subsidie of door de opgave mee te nemen in lopende gebiedsprocessen in het landelijk gebied, zoals de Veenweidestrategie.

Tabel 1: Gebieden ingedeeld naar gebiedsprocessen in 3 sporen.

1. Natura 2000-gebieden: Regionale Verkenningen
Botshol (N2000)
Noorderpark (N2000 OVP)
Lingegebied en Diefdijk Zuid (N2000)
Zouweboezem (N2000)

De Meije (N2000 Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (geen regionale verkenning)
Cluster Langbroekerwetering
<i>Kolland & Overlangbroek (N2000)</i>
<i>Langbroekerwetering (NNN)</i>
Cluster Binnenveld
<i>Hel en Blauwe Hel (N2000 Binnenveld)</i>
<i>Binnenveld (NNN Achterbergse Hooilanden)</i>

2. Gebieden Utrechtse Heuvelrug e.o.: Regionale Verkenningen
Landgoederenzone Maarn-Veenendaal
Cluster Geerestein-Landgoed de Boom
<i>Geerestein</i>
<i>Groot Zandbrink</i>
<i>Landgoed De Boom</i>
<i>Moorsterbeek</i>
<i>Schoolsteegse Bosjes</i>
Cluster Den Treek
<i>Heetveld-Noord & Hazenwater</i>
<i>Ingeborg en veentjes omgeving</i>
Cluster Laagte van Pijnenburg
<i>Prins Hendrikoord & Ewijkshoeve</i>
<i>Soesterveen (Praamgracht)</i>
Landgoederen Groenraven-Oost
Meeuwenkampje
Stoutenburg
Valse Bosjes

3. Overige gebieden: Geen regionale verkenningen (Lokaal)
Armenland Ruwiel
Bovenlanden Wilnis
De Bijleveld (geen restopgave)
Demmerikse Kade
Kamerik Teylingens
Kamerikse Nessen
Marickenland deelgebied 1
Gentianenven & Pluismeer (De Stulp)

Extra gebieden

In aanvulling op de Top-lijst gebieden, zijn door partijen 14 extra gebieden benoemd waar hydrologische maatregelen gewenst zijn. Al deze gebieden liggen in het NNN. Voor deze extra gebieden willen we een Quick Scan uitvoeren om te bepalen of maatregelen nodig en mogelijk zijn, en in welk kader deze kunnen worden gerealiseerd. Op basis daarvan kan besloten worden of het gewenst is om deze gebieden toe te voegen aan de Top-lijst.

Tabel 2 Overzicht extra gebieden voor Quick Scan verdroging

Gebied	Terreinbeheerder	Waterbeheerder
Demmerik	SBB	AGV
Galgenland	SBB	AGV
Schraalland Kooijdijk	SBB	AGV
Schraalland Ruigenhoek	SBB	AGV
Broek en Blokland	SBB	HDSR
Coelhorst	NM	WVV
Leersumse Veld	SBB	WVV
Trekermeer	particulier	WVV

Nonnenland, Op Hees, landgoed Pijnenburg (bij cluster Laagte van Pijnenburg)	SBB, NM, particulier	WVV
Overheicop	ZHL	WSRL
Overboeicop	ZHL	WSRL
Quakernaak	ZHL	WSRL

Bestuurlijke betrokkenheid

We organiseren **bestuurlijke betrokkenheid** via de bestaande structuren op meerdere niveaus:

1. Over-all voortgang vervolgaanpak verdroging: De afstemming met de waterschappen (management en bestuurlijke) in combinatie met de programmamonitoring in het kader van het BWP (opvolger van de waterrapportage, Monitoringsplan BWP verwacht december 2022).
2. Maatschappelijke afweging maatregelen en borgen voortgang van uitvoering van maatregelen: binnen de (bestuurlijke) structuur van het PPLG provincie Utrecht, c.q. de ULG.
3. Afweging maatschappelijke belangen vindt tevens plaats binnen de lopende gebiedsprocessen.

Monitoring en evaluatie

Voor het volgen van de voortgang van de aanpak van verdroging is het nodig de voortgang van de realisatie van maatregelen te volgen (inspanning), en tevens de ontwikkeling van de hydrologie en de ecologie in het veld (effectmonitoring).

Grondwatermonitoring en natuurmonitoring

- Provincie Utrecht beschikt over een grondwatermeetnet in de meeste Top-lijst gebieden. In de Natura 2000-gebieden op de Top-lijst is een uitgebreid meetnet aanwezig en worden periodiek analyses uitgevoerd van grondwaterstanden en grondwaterkwaliteit.
- Natuurmonitoring wordt uitgevoerd 1x per 6 jaar, in het kader van de SNL, door de terreinbeheerder. In Natura 2000-gebieden is de intensiteit van de monitoring vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan.
- Per project wordt bekeken of aanvullende monitoring nodig is.

Voortgang maatregelen en evaluatie

- De uitvoering van maatregelen volgen we via de gebiedsprocessen en via de programmamonitoring van het BWP. Het is daarvoor gewenst dat de over-all voortgang wordt gevolgd en gerapporteerd binnen het PPLG provincie Utrecht. Daarbij is het belangrijk in beeld te brengen wat er speelt rondom de restopgaven en eventuele knelpunten. Zodat de verwachte resultaten en de voortgang inzichtelijk worden, en tevens afspraken gemaakt kunnen worden over maatregelen en financiering voor het borgen van de voortgang.
- Na 3 jaar (2025) willen we een tussenevaluatie uitvoeren van de voortgang van maatregelen. Na 6 jaar (2028) voeren we een evaluatie uit inclusief de ontwikkeling van verdroging in de gebieden. Voor nadere invulling en rapportage van deze evaluaties sluiten we aan bij de programmamonitoring voor het BWP, de monitoring in Natura 2000-gebieden in het kader van de Natura 2000-beheerplannen en de ecologische monitoring in het NNN.

5. Financiering

De kosten van onderzoek en realisatie van maatregelen worden pas duidelijk bij de verdere uitwerking van de aanpak per gebied. Er wordt gestreefd naar een integrale, gebiedsgerichte aanpak. Voor afspraken over zowel financiering als uitvoering van onderzoek en maatregelen sluiten we aan bij de lopende gebiedsprocessen. We gaan er op dit moment vanuit dat ook de afspraken met waterschappen in dat kader zullen worden gemaakt. Dit geldt tevens voor afspraken met terreinbeherende organisaties (TBO's), landgoedeigenaren en LTO.

Beschikbare budgetten zijn onder andere:

Provincie:

- SPUK Programma Natuur 2021-2023, Natura 2000, GGA LG
- Transitiefonds landelijk gebied en natuur (claim via provinciaal Programma landelijk gebied)
- SKNL of andere subsidies
- Grondwaterheffing

Bijdragen van derden:

- Waterschappen

6. Draagvlak en samenwerking

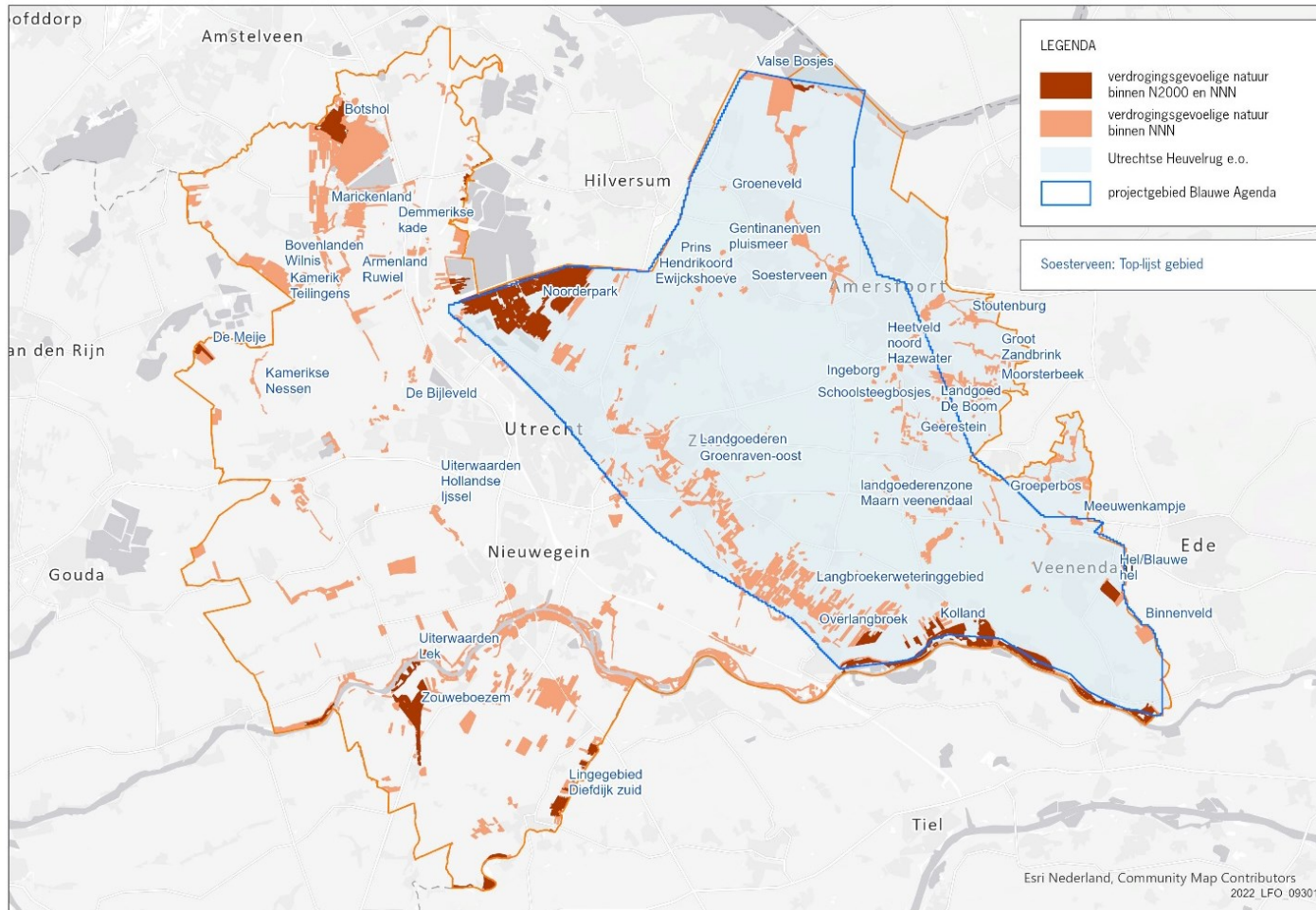
Bij het waterbeheer zijn diverse partijen betrokken. Provincie en waterschap hebben ieder een rol als waterbeheerder. Maar ook landgoedeigenaren, TBO's en agrariërs spelen een rol bij de aanpak van verdroging. Het advies voor Plan van Aanpak Verdrogingsbestrijding provincie Utrecht' (BWZ-ingenieurs, 2022) is opgesteld in goede samenwerking met de waterschappen en op basis van de input van een klankbordgroep met onder andere TBO's, landgoedeigenaren en LTO. Zij zijn zowel gevraagd om input te geven over de opgave en mogelijke maatregelen, als om reacties op het advies voor een plan van aanpak. Daarbij zijn de volgende aandachtspunten aangedragen:

- Een breed gedragen wens voor een integrale, gebiedsgerichte aanpak: opgaven bundelen, maatschappelijke afweging en een helder proces per gebied;
- Verbetering van de hydrologie en de waterkwaliteit is noodzakelijk voor het realiseren van de doelen voor de natuurkwaliteit;
- Voor een succesvolle aanpak is betrokkenheid van alle partijen nodig, inbreng van gebiedskennis en een integrale oplossing die zowel de natuur als landbouw dient.

7. Vervolg

- We werken de komende tijd aan integratie van het thema verdroging in het PPLG provincie Utrecht via de 3 sporen voor lopende gebiedsprocessen
- De regionale verkenningen pakken we op in 2 sporen: de GGA LG (Natura 2000-gebieden) en de Blauwe Agenda (gebieden Utrechtse Heuvelrug e.o.)
- We bepalen de huidige situatie in de 14 extra gebieden met een Quick Scan
- We zetten de monitoring van grondwater en ecologie voort binnen de bestaande meetnetten en breiden deze waar nodig uit.
- Voor de bestuurlijke betrokkenheid sluiten we aan bij het PPLG provincie Utrecht (integraal), bij de gebiedsprocessen (GGA LG en Blauwe Agenda) en bij de afstemming over de uitvoering van het BWP met de waterschappen (waterbeleid).
- De voortgang van maatregelen volgen we binnen de kaders van de programmamonitoring voor het BWP. Daarbij maken we gebruik van informatie die beschikbaar wordt gesteld vanuit de gebiedsprocessen, vanuit het PPLG provincie Utrecht en van de waterschappen.
- We evalueren de voortgang van de aanpak van verdroging in 2025 en 2028, waarbij we aansluiten bij de programmamonitoring van het BWP, de monitoring in Natura-2000 gebieden en de ecologische monitoring in andere gebieden in het NNN.

Kaart 1: Verdrogingsgevoelige natuur

Toelichting legenda kaart 1:

Donkerrood	Verdrogingsgevoelige natuur binnen Natura 2000 en NNN
Lichtrood	Verdrogingsgevoelige natuur binnen NNN
Lichtblauw gearceerd gebied met blauwe begrenzing	Utrechtse Heuvelrug e.o. met projectgebied Blauwe agenda